

**Tadeusz Marszał, Katarzyna Milewska
Janusz Molenda, Andrzej Nowak, Marcin Turczyn***

GRANICE SZADKU – OCENA I PROPOZYCJE ZMIAN

Wstęp

Miasto jak każde zjawisko mające wymiar geograficzny i wpisane w organizację przestrzenną regionu ma określony zasięg. Zasięg jednostki geograficznej wyznaczają jej granice. W przypadku miast i ich miejsca w strukturze administracyjnej kraju, formalne granice nie zawsze odpowiadają faktycznemu zasięgowi przestrzeni miejskiej — miasto jest bowiem „żywym” organizmem, które podlega procesom wzrostu i regresu, także w ujęciu terytorialnym. To niedopasowanie może mieć dwojaki charakter: czasem zmiany granic nie nadążają za szybko postępującymi procesami urbanizacji, kiedy indziej podejmowane są działania wyprzedzające i wówczas administracji miejskiej podlegają rozległe tereny wiejskie, perspektywicznie (w dalszej lub bliższej perspektywie) przeznaczone pod zainwestowanie miejskie. Z punktu widzenia efektywności zarządzania optymalna wydaje się taka sytuacja, kiedy granice w całości obejmują realny obszar miasta (tereny zurbanizowane), a także pewną rezerwę terenu przeznaczonego pod planowane inwestycje miejskie w perspektywie jednego pokolenia.

Współczesne granice Szadku stanowią odzwierciedlenie sytuacji, która ukształtowała się w średniowieczu, kiedy Szadek uzyskał prawa miejskie i przez kolejne stulecia (do końca XVI w.) był jednym z najsilniejszych ośrodków społeczno-gospodarczych w

* Tadeusz Marszał jest profesorem Uniwersytetu Łódzkiego i kierownikiem Zakładu Zagospodarowania Środowiska i Polityki Przestrzennej, Katarzyna Milewska, Andrzej Nowak i Marcin Turczyn asystentami, a Janusz Molenda doktorantem w Zakładzie Zagospodarowania Środowiska i Polityki Przestrzennej UŁ.

regionie. Jedyną bardziej istotną zmianą zasięgu administracyjnego miasta w XX w. miała miejsce w 1954 r. kiedy uchwałą Wojewódzkiej Rady Narodowej w Łodzi (nr 25/54) do miasta włączono należące wcześniej do terenów gminnych: osadę Krucicę (przedtem część gromady Kobyla Miejska), wieś Szadek Poduchowny i osadę Wójtostwo Szadek.

Wzrost powierzchni miasta zarejestrowano również w latach 1976/1977 z 1792 ha do 1799 ha, był on jednak spowodowany nie realną zmianą granic administracyjnych, lecz wynikiem nowych pomiarów geodezyjnych, co do których dokładności można mieć istotne wątpliwości.

Ostatnie próby zmiany granic administracyjnych miasta podjęto na sesji Rady Gminy i Miasta Szadek w dn. 4 lipca 1991 r. — planowano wówczas powiększenie obszaru miasta od strony południowo-zachodniej poprzez włączenie do niego części sołectw Szadkowice, Wielka Wieś i Karczówek. Zmiany te jednak nie doszły do skutku. Sprawa zmiany granic powróciła ponownie w 2001 r. i obecnie jest przedmiotem analiz i dyskusji na forum lokalnych władz samorządowych.

Geograficzny opis przebiegu granic administracyjnych Szadku

Północna i wschodnia granica miasta przebiega w znacznej odległości od zwartej zabudowy centrum Szadku. Poczynając od północy (okolice szosy do Poddębic), a kończąc na okolicach położonej na wschodzie wsi Przatów Dolny, okrąża ona środek miasta w odległości 3–4 km. Na przestrzeni około 4,5 km granica biegnie przeważnie lasami, a na kolejnych 5,5 km przecina tereny rolnicze (wykorzystuje przy tym kolejno skraj lasu, niewielki rów melioracyjny i polne drogi). Na południe od Przatowa granica nieoczekiwanie zawraca na północny-zachód, prosto w kierunku centrum Szadku, biegnąc początkowo dopływem Pichny, a potem wzdłuż niej samej, zazwyczaj jej lewym brzegiem, aż do lasów w okolicach Karczówka. Na odcinku tym liczącym około 6,5 km granica przecina zwartą zabudowę należącą z jednej strony do Szadku, a z drugiej do takich sołectw jak Szadkowice, Wielka Wieś i Karczówek. Następnie, początkowo nadal wzdłuż doliny Pichny, a potem przecinając linię kolejową, dochodzi do szosy na Poddębice i

wspomnianego na początku kompleksu leśnego. Całkowita długość granic miasta wynosi około 20 km.

Cechą charakterystyczną Szadku w jego granicach administracyjnych jest stosunkowo duża powierzchnia (18 km²), przy czym zaledwie 1/10 to obszar zabudowany, pozostałe zaś tereny, położone głównie na północ od centrum, zajmują użytki rolne i lasy.

Układ przestrzenny miasta

Układ przestrzenny Szadku wykazuje dość znaczną rozbieżność w stosunku do istniejącej organizacji administracyjnej obszaru współczesnego miasta. W Szadku można wyróżnić kilka zespołów urbanistycznych, ukształtowanych w różnych warunkach gospodarczych i demograficznych, odpowiadających różnym fazom rozwoju, przy czym nie wszystkie zlokalizowane są w obrębie jego granic administracyjnych. Podstawowe jednostki składowe realnej przestrzeni miejskiej stanowią:

a) położone w granicach administracyjnych

- obszar miasta lokacyjnego, którego centrum stanowi rynek (lokacja najprawdopodobniej z okresu ok. 1250–1275);
- Bobownia, XVIII-wieczne przedmieście sąsiadujące od północy ze średniowiecznym centrum, powstałe na przedłużeniu średniowiecznych dróg o dominującej, tak w przeszłości jak i dziś, funkcji rolniczej;
- Nowe Miasto pochodzące z XIX w. przylegające od wschodu do średniowiecznego układu zabudowy (pierwotna zabudowa tego obszaru sięga najprawdopodobniej XVI w.);
- dzielnica „blokowa”, składająca się z zespołu pięciokondygnacyjnych budynków mieszkalnych wybudowanych w latach siedemdziesiątych we wschodniej części miasta;
- Osiny, jednostka o charakterze wiejskim rozciągająca się wzdłuż drogi wylotowej na Łódź (na przestrzeni ok. 2 km)
- Grabowiny, niewielka wieś choć położona w obrębie miasta to praktycznie pozostająca w pewnej izolacji przestrzennej od niego (brak wyraźnej ciągłości zabudowy);

- Szosa Uniejowska, zespół dość luźno rozrzuconej zabudowy (w części zagrodowej w części podmiejskiej zabudowy jednorodzinnej) wzdłuż drogi na Uniejów;
- b) położone poza granicami administracyjnymi (ale bezpośrednio przylegające do terenów zabudowanych znajdujących się w granicach administracyjnych miasta i wykazujące ciągłość zabudowy)
- Szadkowice-Ogodzim, położone na południe od centrum, osiedle domów jednorodzinnych (rozbudowywane systematycznie od lat siedemdziesiątych, „prestżowa” dzielnica mieszkalna) funkcjonalnie stanowiące część miasta;
 - część sołectwa Wielka Wieś (fragment Starostwa Szadek i Wielkiej Wsi) rozciągająca się wzdłuż drogi wylotowej na Zduńską Wolę i Wartę, na przedłużeniu ulicy Sieradzkiej;
 - Dziewulin (i ewentualnie Karczówek), tereny zabudowane ciągnące się na przedłużeniu ulicy Kościelnej.

Rozwój przestrzenny miast pociąga za sobą konieczność włączania w ich granice w pierwszej kolejności tych terenów, które podlegają procesom zainwestowania miejskiego. Raczej sporadycznie zdarzają się sytuacje, kiedy jakieś tereny zostają wyłączone spod jurysdykcji miejskiej. Dlatego w dalszych rozważaniach skoncentrujemy się na próbie odpowiedzi na pytanie, na ile uzasadnione jest włączenie nowych terenów do miasta i jakich obszarów mogłoby to dotyczyć. Niewątpliwie w rachubę mogą wchodzić tereny należące do trzech sołectw przylegających do Szadku od południa i południowego-zachodu: Karczówka, Wielkiej Wsi i Szadkowic.

Analiza odległości

Jak już wcześniej zaznaczono, istotnym czynnikiem mogącym warunkować racjonalność gospodarowania przestrzenią miejską, jest taki zasięg granic administracyjnych, który odpowiada realnemu zasięgowi procesów urbanizacyjnych. Korzystna jest sytuacja, gdy tereny pozostające w obrębie danej jednostki administracyjnej charakteryzuje możliwie wysoka zwartość przestrzenna. O stopniu tej zwartości świadczą odległości mierzone jednostkami miar długości, a także odległości czasowe i ekonomiczne. Wyrazem zwartości przestrzennej jednostki może

być dostępność komunikacyjna obszarów uznanych jako centralne dla danego obszaru. W przypadku małego miasta, o dość klasycznym układzie, jakim jest Szadek można przyjąć, iż taki punkt centralny, zwornik przestrzeni miejskiej, stanowi rynek.

Analiza rozkładu przestrzennego obszarów zabudowanych pozwala stwierdzić, iż w granicach ekwidystanty 1 km od Rynku znajdują się Dziewulin i część zabudowań Starostwa Szadek znajdujących się przy przedłużeniu ulicy Sieradzkiej, zaś najdalej położone zabudowania wsi Karczówek i Wielka Wieś nie wykraczają poza ekwidystantę 2 km (dla porównania granice miasta w północnej i północno-wschodniej części wychodzą poza ekwidystantę 3,5 km, a w pewnym fragmencie nawet 4 km). Przekładając to na odległość czasową, wyznaczaną przez izochrony można stwierdzić, iż przebycie pieszo drogi do rynku mieszkańcom zabudowań Dziewulina i Starostwa Szadek położonych najbliższej rynku nie zabiera więcej niż 15 minut, zaś w przypadku Karczówka i Wielkiej Wsi nie więcej niż 30 minut.¹ Jeszcze korzystniejsze położenie względem Rynku wykazuje osiedle domów jednorodzinnych leżące na terenie sołectwa Szadkowice-Ogrodzin, którego najdalej położone zabudowania mieszczą się w granicach ekwidystanty 1 km i izochrony dojścia pieszego 15 minut (rys.1). Ponieważ w literaturze przyjmuje się, że maksymalny akceptowalny społecznie na terenach wiejskich czas dotarcia do docelowego punktu wynosi 30 minut, oznacza to, że zarówno Ogrodzim-Szadkowice, jak i całość wsi Dziewulin, Karczówek, Starostwo Szadek oraz Wielka Wieś znajdują się w bezpośredniej strefie „bliskiego” zasięgu centrum miasta.

Istotne uzupełnienie obrazu realnego zasięgu miasta daje analiza rozmieszczenia ludności, jednego z bardziej istotnych wyznaczników poziomu urbanizacji. Prowadzi ona do wniosku, iż strefy koncentracji mieszkańców nie zawsze korelują z przebiegiem granicy administracyjnej oddzielającej tereny miejskie od terenów wiejskich (rys.2). Miasto w obecnych granicach administracyjnych obejmuje obszar 17,9 ha, zamieszkiwany przez nieco ponad 2,2 tys. osób. Jednak sam obszar miasta charakteryzuje się zdecydowanie nietypowym i nierównomiernym zagęszczeniem oraz rozkładem

¹ Przy założeniu, iż średnia prędkość marszu wynosi 4 km/godz.

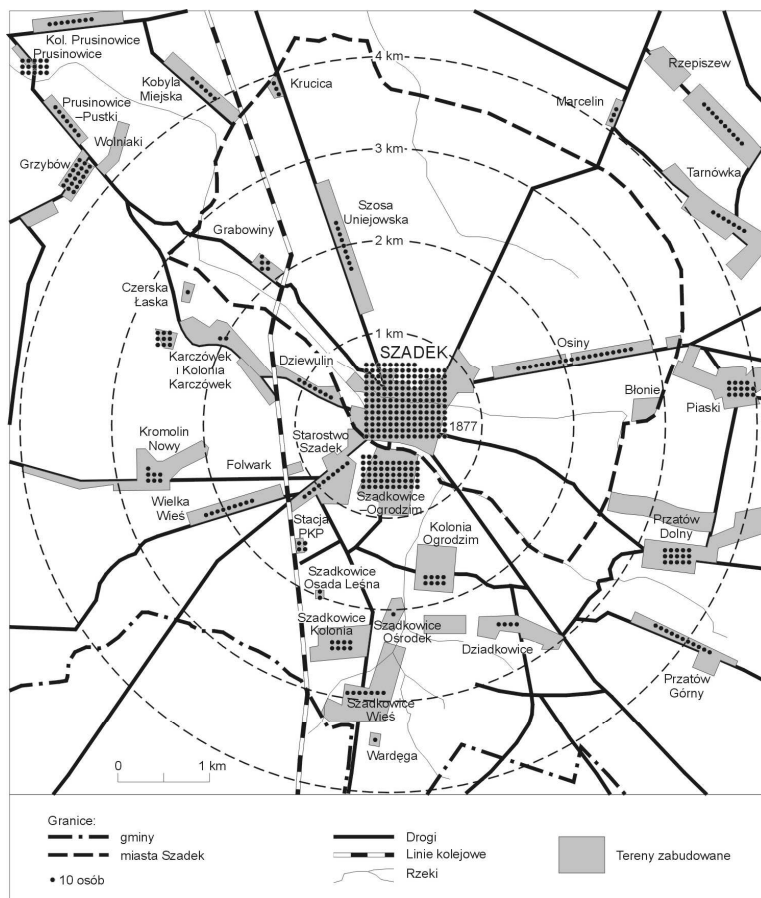
przestrzennym ludności. Ponad 80% mieszkańców miasta skoncentrowane jest w jego centralnej części (rynek i otaczające tereny) obejmującej nie więcej niż 5% powierzchni Szadku i zlokalizowanej tuż przy jego południowej granicy administracyjnej. Pozostałe obszary to jednostki satelitarne, w stosunku do centrum wyraźnie mające odmienny charakter, o zabudowie podmiejskiej lub wiejskiej, w niektórych przypadkach nie pozostające w ciągłości przestrzennej z miastem (Grabowiny).



Rys. 1. Odległość fizyczna i czasowa od rynku w Szadku terenów zabudowanych miasta i sąsiednich wsi

Źródło: opracowanie własne

Z kolei od strony południowej bezpośrednio do granic miasta i jego faktycznego centrum przylegają tereny stosunkowo gęsto zasiedlone. Warto zauważyć, iż o ile średnia gęstość zaludnienia dla miasta Szadek wynosi 122 osoby/km^2 , to analogiczny wskaźnik dla pobliskiego sołectwa Szadkowiec jest o blisko 40% wyższy i wynosi 169 os/km^2 .



Rys. 2. Rozmieszczenie ludności w Szadku i sąsiadujących sołectwach w 2002 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych dot. ludności z GUS oraz Urzędu Gminy i Miasta w Szadku

W odległości nie przekraczającej 1 km od centrum (odpowiadającej 15 minutom dojazdu do rynku) zamieszkuje 2,7 tys. osób przy czym aż 29% tej liczby pozostaje na terenach położonych poza obecnymi granicami miasta. Natomiast w odległości nie przekraczającej 2 km od centrum (odpowiadającej 30 min. dojazdu do rynku) zamieszkuje ponad 3,1 tys. osób i blisko 1/3 tej liczby pozostaje na terenach położonych poza obecnymi granicami miasta. Jednocześnie blisko ponad 11 km² stanowiących prawie 2/3 powierzchni miasta leży poza ekwidystantą 2 km od rynku, a zamieszkuje ten obszar 0,2 tys. osób (tab. 1).

Analiza danych zawartych tak na rys. 1 i 2 jak i w tab. 1 jednoznacznie wskazuje na niedopasowanie aktualnych granic miasta do kierunków jego przestrzennego rozwoju.

Tabela 1. Rozkład przestrzenny ludności i terenów miejskich Szadku wg przynależności administracyjnej i odległości od centrum

Wyszczególnienie	Odległość od rynku		
	< 1 km	1-2 km	> 2 km
Ludność*	2690 (100%)	420 (100%)	-
w tym:			
- w granicach miasta	1900(71%)	130 (31%)	190
- poza granicami miasta	790 (29%)	290 (69%)	-
Powierzchnia* (km ²)	3,1 (100%)	9,4 (100%)	-
w tym:			
- w granicach miasta	1,9 (60%)	4,7 (50%)	11,4
- poza granicami miasta	1,3 (40%)	4,7 (50%)	-
Gęstość zaludnienia* (os/km ²)	870	45	-
w tym:			
- w granicach miasta	1000	30	17
- poza granicami miasta	610	60	-

* dane szacunkowe

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych dot. ludności z GUS oraz Urzędu Gminy i Miasta w Szadku

Przemieszczenia ludności

Jednym z uwarunkowań branych pod uwagę przy wyznaczaniu granic administracyjnych są ciążenia ludności, świadczące o słabszym, bądź silniejszym powiązaniu danego obszaru z jednostką centralną. Podstawową miarę ciążen stanowią regularne przemieszczenia mieszkańców, zwłaszcza w celu nabycia towarów

i usług (głównie tych zaspakajających podstawowe potrzeby bytowe) oraz dojazdy do pracy. Badaniami z tego zakresu objęto trzy sołectwa przylegające do granic Szadku i położone najbliższej centralnej części miasta: Szadkowice, Karczówek i Wielką Wieś.²

Wyniki przeprowadzonych w terenie ankiet, jednoznacznie wskazują, iż w podstawowe artykuły żywnościowe większość mieszkańców każdego z badanych sołectw zaopatruje się w Szadku. Jedynie część mieszkańców Szadkowic dokonuje zakupów w sklepach zlokalizowanych w tym sołectwie, podczas gdy osoby zamieszkujące w Wielkiej Wsi i Karczówku całość zakupów realizują poza własną wsią (tab. 2). „Inne miejsce zakupów” praktycznie odnosi się wyłącznie do Zduńskiej Woli, gdzie zaopatrują się osoby zatrudnione w tym mieście.

Tabela 2. Miejsce dokonywania zakupów podstawowych artykułów żywnościowych mieszkańców Karczówka, Szadkowic i Wielkiej Wsi

Miejsce zakupów	Mieszkańcy sołectwa		
	Karczówek	Szadkowice	Wielka Wieś
Własna wieś	-	19 %	-
Szadek	87 %	57 %	100 %
Inne	13 %	24 %	-
Razem	100 %	100 %	100 %

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych przeprowadzonych w czerwcu 2002 r.

Wart również zauważyć, iż w przypadku wszystkich trzech sołectw Szadek pozostaje miejscem zatrudnienia znaczącej liczby mieszkańców sięgającej 1/4–1/3 ogółu zatrudnionych (tab. 3)

Powyższe elementy wskazują na siłę powiązań wszystkich trzech badanych sołectw z miastem, czego syntetycznym wyrazem jest ogólna częstotliwość bytności ankietowanych osób w Szadku. Aż 2/3 dorosłych mieszkańców Wielkiej Wsi, 3/4 mieszkańców Szadkowic i ponad 90% mieszkańców Karczówka bywa w Szadku co najmniej kilka razy w tygodniu (tab. 4).

² Ankieta została przeprowadzona w trakcie ćwiczeń terenowych studentów geografii Uniwersytetu Łódzkiego w czerwcu 2002 r. objęła 15 przypadkowych mieszkańców Karczówka, 21 mieszkańców Szadkowic i 21 mieszkańców Wielkiej Wsi.

Tabela 3. Miejsce pracy mieszkańców Karczówka, Szadkowic i Wielkiej Wsi

Miejsce pracy	Mieszkańcy sołectwa		
	Karczówek	Szadkowice	Wielka Wieś
Własna wieś	67 %	38 %	67 %
Szadek	27 %	29 %	33 %
Inne	7 %	33 %	-
Razem	100 %	100 %	100 %

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych przeprowadzonych w czerwcu 2002 r.

Tak znaczna częstotliwość świadczy o bardzo dużej sile ciążenia do miasta wsi z nim graniczących od zachodu i południa, co wynika nie tylko z funkcji centralnej Szadku, ale również jest efektem bliskości położenia i łatwej dostępności (ponad połowa mieszkańców Karczówka, ponad 70% mieszkańców Szadkowic i ponad 95% mieszkańców Wielkiej Wsi dociera do miasta pieszo lub rowerem).

Tabela 4. Struktura przemieszczeń do Szadku mieszkańców Karczówka, Szadkowic i Wielkiej Wsi według częstotliwości i sposobu dotarcia

Wyszczególnienie	Mieszkańcy sołectwa		
	Karczówek	Szadkowice	Wielka Wieś
Częstotliwość przemieszczeń do Szadku			
- codzienne	67 %	38 %	38 %
- kilka razy w tygodniu	27 %	38 %	29 %
- raz w tygodniu	6 %	14 %	28 %
- rzadziej	-	10 %	5 %
Razem	100 %	100 %	100 %
Sposób dotarcia			
- pieszo	27 %	24 %	62 %
- rowerem	27 %	47 %	33 %
- samochodem osobowym	46 %	24 %	5 %
- PKS-em	-	5 %	-
Razem	100 %	100 %	100 %

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych przeprowadzonych w czerwcu 2002 r.

Argumenty funkcjonalne

Innego typu argumenty przemawiające za zakwalifikowaniem danych terenów jako miejskich stanowią rodzaj zabudowy, struktura zawodowa mieszkańców oraz rodzaj i elementy składowe zagospodarowania.

Zarówno osiedle Szadkowice-Ogrodzim, a także część zabudowań w Dziwulinie i Starostwie Szadek pozostających poza granicami miasta to zabudowa o typowo miejskiej lub podmiejskiej specyfice. Są to jednorodzinne (przeważnie wolnostojące) domy mieszkalne zlokalizowane na niedużych działkach budowlanych. Również odsetek ludności znajdującej zatrudnienie w rolnictwie w takich jednostkach jak Szadkowice-Ogrodzim jest niewielki. Widoczna jest przestrzenna i funkcjonalna ciągłość między miastem a omawianymi terenami, które faktycznie funkcjonują jako integralna część Szadku i są z nim związane nie mniej niż np. położone w jego granicach Grabowiny, Szosa Uniejowska czy Osiny.

Równie ważny jest fakt, iż na terenach położonych poza granicami Szadku znajduje się szereg obiektów stanowiących składnik struktury miejskiej, i służących obsłudze mieszkańców miasta, w tym m.in.:

- dwa czynne cmentarze grzebalne (jeden na terenie sołectwa Wielka Wieś, a drugi na terenie sołectwa Szadkowice);
- dom kultury;
- Zakład Gospodarki Komunalnej;
- Zakład Energetyczny;
- kilka zakładów produkcyjnych i usługowych;
- stacja kolejowa PKP.

Zmiany granic w opinii społeczności lokalnej

Ważnym argumentem za zmianą istniejących granic administracyjnych może być poparcie dla takich działań ze strony społeczności lokalnej. Dlatego też przeprowadzono ankietę dotyczącą granic Szadku zarówno wśród przedstawicieli władz i administracji samorządowej, jak i mieszkańców.³

³ Ankietę przeprowadzili studenci geografii w czasie zajęć terenowych w czerwcu 2002 r. Łącznie odpowiedzi na ankietę udzieliło 117 osób w tym 11

Spośród ankietowanych osób, które można zaliczyć do grupy administracji samorządowej większość (6 na 11 osób) opowiedziało się za rozszerzeniem granic miasta o tereny przylegające do niego od strony południowo-zachodniej, przy czym były to osoby zamieszkałe w Szadku, bądź na sąsiadujących terenach, które po zmianie granic znalazłyby się w obrębie miasta. Argumenty, które ich zdaniem przemawiają za powiększeniem zasięgu przestrzennego miasta o te tereny to przede wszystkim:

- miejski charakter zabudowy;
- obecność drobnych zakładów produkcyjnych i usługowych stanowiących integralny składnik gospodarki miejskiej;
- lepsze perspektywy na poprawę stanu infrastruktury (głównie dróg) i dostępności komunikacyjnej.

Natomiast pośród osób przeciwnych zmianom granic przeważali pracownicy administracji zamieszkujący poza terenem gminy szadkowskiej i osoby nie zainteresowane bezpośrednio sprawą.

Spośród objętych ankietą mieszkańców Szadku, blisko 2/3 opowiedziało się za zmianami granic miasta, zaś blisko 1/3 była im przeciwna (co dziesiąta osoba nie miała na ten temat zdania).

Na pytanie które tereny powinny zostać włączone do miasta wymieniano:

- osiedle mieszkaniowe Szadkowie-Ogrodzim (86% odpowiedzi);
- Dziewulin (61%);
- Karczówek (50%) oraz
- Wielką Wieś.

Tak więc przeważająca część społeczności szadkowskiej widzi potrzebę poszerzenia granic miasta w kierunku południowym i zachodnim.⁴ Głównymi argumentami, do których odwoływali się respondenci byli:

przedstawicieli lokalnej administracji samorządowej oraz 49 przypadkowych mieszkańców Szadku, 15 mieszkańców sołectwa Karczówek, 21 mieszkańców sołectwa Szadkowie oraz 21 mieszkańców sołectwa Wielka Wieś.

⁴ Niektórzy mieszkańcy postulowali włączenie do miasta Osin, Grabowin i Szosy Uniejowskiej, które to jednostki od dawna znajdują się w jego granicach, co dokumentują choćby tablice na rogatek miasta czy też tablice z nazwami ulic — takie odpowiedzi świadczą o słabej znajomości własnego miasta. Sporadycznie pojawiały się opinie sugerujące odłączenie niektórych terenów od miasta

- zwiększenie dochodów budżetu miasta z tytułu podatku od nieruchomości;
- polepszenie szans rozwojowych miasta;
- większe możliwości w zakresie rozbudowy i poprawy stanu infrastruktury (zwłaszcza sieci dróg) na obszarach dołączonych do miasta;
- uporządkowanie spraw administracyjnych (zwłaszcza w przypadku Szadkowic-Ogrodzimia);
- pozostawianie poza granicami miasta terenów „Starego Szadku”, którego początki sięgające XI w. związane były z pierwotną lokalizacją na terenach obecnie znajdujących się w obrębie sołectwa Wielka Wieś;
- sztuczny podział terenów, które funkcjonalnie związane są z miastem;
- wzrost potencjału miasta (m.in. demograficznego) i związanego z tym prestiżu;
- podniesienie rangi terenów dołączonych do miasta.

Analiza struktury odpowiedzi według miejsca zamieszkania respondentów wyraźnie wskazuje na różnice pomiędzy mieszkańcami Szadku i miejscowości, które podlegałyby ewentualnie włączeniu. O ile wśród mieszkańców miasta zdecydowanie przeważa opinia o potrzebie korekty granic, to aż blisko połowa osób zamieszkających zarówno w Karczówku jak i Wielkiej Wsi oraz Szadkowicach-Ogrodzimiu nie widziała konieczności włączenia terenów przez nich zamieszkanych do miasta (najwięcej w Wielkiej Wsi), a tylko 1/4-1/5 mieszkańców opowiadała się za takim rozwiązaniem. Rozkład pozytywnych i negatywnych odpowiedzi był bardzo podobny w każdej z tych jednostek, przy czym stosunkowo duży, bo przekraczający 1/3 (najwięcej w Wielkiej Wsi, najmniej w Karczówku) był odsetek respondentów niezdecydowanych (brak zdania).

Analiza opinii na temat zmian granic administracyjnych w świetle struktury demograficznej i społecznej respondentów pozwala stwierdzić, że wśród ludzi widzących potrzebę dostosowania podziału administracyjnego do kierunków rozwoju

przestrzennego miasta dominują osoby młodsze, lepiej wykształcone, mężczyźni, pracujący, przede wszystkim zatrudnieni na terenie miasta i gminy. Natomiast wśród przeciwników zmian wyraźnie wyższy był odsetek osób wieku emerytalnym i kobiet.

Osoby przeciwnie zmianom granic zasadniczo nie podawały argumentów „przeciw” — można przypuszczać, że ich opinie były rezultatem obaw przed „nieznany” oraz utratą bezpieczeństwa w sytuacji naruszenia istniejącego *status quo* (także w wymiarze ekonomicznym — obawa przed większymi podatkami od nieruchomości).

Tym nie mniej biorąc pod uwagę, iż nie były prowadzone na szerszą skalę działania informacyjne związane z potrzebą regulacji granic, należy stwierdzić, iż świadomość potrzeby włączenia do miasta nowych terenów jest stosunkowo duża wśród lokalnej społeczności.

Rozszerzenie granic miasta – potencjalne kierunki zmian

Zmiana przebieg granic powinna prowadzić do takiego ich rozszerzenia, które wiązałoby się z włączeniem do miasta bezpośrednio sąsiadujących z nim terenów zurbanizowanych, co konsekwencji dałoby bardziej „czytelną” strukturę przestrzenno-administracyjną Szadku, (m.in. w kontekście lokalizacji, stanowiącego jądro zabudowy, rynku). Na południowy-zachód od miasta pomiędzy Pichną, Kolonią Szadkowice i linią kolejową występują tereny, które chociaż oddzielone administracyjnie od Szadku, swym charakterem bardziej przypominają miasto niż większość jego północnych i wschodnich peryferii. I właśnie te tereny w pierwszej kolejności należy brać pod uwagę przy zmianie granic administracyjnych. Obecnie są to fragmenty sołectw: Karczówek, Szadkowice-Ogrodzim i Wielka Wieś.⁵

Przebieg nowych granic administracyjnych Szadku mógłby być następujący:

⁵ Gdybyśmy próbowali kształt Szadku konsekwentnie doprowadzić do kształtu zbliżonego do koła, należałoby w jego granice włączyć praktycznie cały obszar trzech sołectw Wielka Wieś, Karczówek i Szadkowice. Plusem takiego rozwiązania byłoby to, że obszar zwartej zabudowy przy Rynku znalazłby się w samym środku miasta, natomiast jego złą stroną byłoby zwiększenie nadreprezentacji funkcji rolniczej i tak już wyraźnie zaznaczającej się w Szadku.

- na północ od linii Pichny — bez zmian;
- na południe od dzisiejszego miasta w części wschodniej granica biegłaby dalej Pichną z Szadkowic w górę jej biegu, a więc w kierunku mniej więcej południowym, a następnie na zachód południowym skrajem lasu położonego na północ od Kolonii Szadkowice do torów kolejowych;
- następnie granica biegłaby powyższą linią kolejową na północ, aż do przecięcia z obecną granicą miasta (rys.3).



Rys. 3. Propozycja zmiany przebiegu granic Szadku

Źródło: opracowanie własne

Taki przebieg granic oznacza włączenie do miasta:

- Dziewulina stanowiącego część sołectwa Karczówek;
- części Starostwa Szadek (budynki od nr 9 do 18), części Wielkiej Wsi (budynki od nr 13 do 21) oraz części Folwarku (budynki nr 2 i 4), stacji PKP Szadek i Szadkowice osady leśnej, stanowiących część sołectwa Wielka Wieś;
- osiedla Szadkowice-Ogrodzim stanowiącego część sołectwa Szadkowice.

Powyższą propozycję można nazwać wariantem minimum. Jest to rozwiązanie realistyczne, odpowiadającym aktualnym potrzebom racjonalnego kształtowania przestrzeni miejskiej Szadku i pozwalającym na administracyjne zintegrowanie terenów stanowiących już od dawna faktyczną całość z miastem, a stanowiących w większym lub mniejszym stopniu jego przedmieścia. Inne alternatywne rozwiązania zakładające powiększenie terenów miejskich o kolejne jednostki (mające charakter wiejski) wydają się być na obecnym etapie rozwoju przestrzennego miasta propozycjami zbyt „śmiały”, zwłaszcza w sytuacji nadreprezentacji funkcji rolniczej i tak już wyraźnie zaznaczającej się w Szadku oraz ograniczonymi możliwościami wzrostu potencjału demograficznego i gospodarczego miasta w najbliższej przyszłości.⁶

Zmiany granic administracyjnych miasta pociągają za sobą konieczność korekt w podziale administracyjnym całej gminy na sołectwa. W przypadku proponowanego wariantu, (zakładającego włączenie do miasta Dziewulina, części Starostwa Szadek i Wielkiej Wsi oraz osiedla Szadkowice-Ogrodzim) jego przyjęcie nie powoduje większych zmian w podziale gminy na sołectwa. Wyłączenie proponowanych terenów z granic poszczególnych sołectw nie oznacza konieczności ich likwidacji, nie narusza też granic innych jednostek sołeckich z wyjątkiem tych, których część terenów zostałyby przyłączona do miasta Wszystkie trzy sołectwa

⁶ Takie ewentualne alternatywne propozycje mogłyby sugerować włączenie do miasta Karczówka, Kolonii Karczówek i Cesarskiej Łaski, wchodzących w skład sołectwa Karczówek (tj. całość tego sołectwa), całości Starostwa Szadek oraz Wielkiej Wsi, wchodzących w skład sołectwa Wielka Wieś (bez Nowego Kromolina) oraz Ogrodzimia i Kolonii Ogrodzim wchodzących w skład sołectwa Szadkowice (bez Szadkowic i Kolonii Szadkowice).

sąsiadujące z Szadkiem od południa należały pod względem liczby mieszkańców do większych w gminie, zaś potencjał demograficzny Szadkowic (879 osób), jednego z 26 sołectw gminnych, stanowił ponad 1/4 ogólnej liczby mieszkańców terenów wiejskich. Toteż potencjał demograficzny zarówno Karczówka, Szadkowice jak i Wielkiej Wsi w nowych granicach, pomimo okrojenia ich terytoriów, nie odbiegały od pozostałych jednostek tego szczebla w gminie (tab. 5).

Tabela 5. Liczba mieszkańców w sołectwach gminy szadkowskiej przed i po proponowanej zmianie granic miasta (wg stanu z 2002 r.)

Nazwa jednostki	Liczba mieszkańców		
	przed zmianą granic	po zmianie granic	przyrost /ubytek
Szadek (miasto)	2254	3032	+ 831
Karczówek (sołectwo)	175	120	- 55
Szadkowice (sołectwo)	879	223	- 656
Wielka Wieś (sołectwo)	295	175	- 120
Pozostałe sołectwa w gminie			Liczba mieszkańców
Góry Prusinowskie, Kobyla Miejska			poniżej 100
Borki Prusinowskie, Górna Wola, Łobudzice, Reduchów, Wola Łobudzka,			101-125
Dziadkowice, Lichawa, Piaski, Tarnówka			126-150
Grzybów, Sikucin			151-175
Kotliny, Kromolin Stary, Wilamów, Wola Krokocka			176-200
Boczki, Choszczewo, Krokocice, Prusinowice, Przatów Górny, Rzepiszew			powyżej 200

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych dot. ludności z GUS oraz Urzędu Gminy i Miasta w Szadku

Wnioski

Przeprowadzenie korekty granic miasta jest konieczne i pozwoli na dopasowanie jego granic administracyjnych do faktycznego rozwoju przestrzennego miasta.

Wielu mieszkańców Szadku widzi potrzebę zmiany granic, jednak władze samorządowe powinny dążyć do uzyskania pełniejszej akceptacji społeczności lokalnej dla tego posunięcia,

zwłaszcza wśród osób zamieszkujących tereny które miałyby zostać włączone do Szadku. Konieczne wydaje się podjęcie działań wyjaśniających i prezentujących argumenty za przyłączeniem tych terenów, a także konsekwencje ewentualnych zmian (np. potrzeba zmiany adresów). Akcja informacyjna powinna być skierowana zarówno do znaczącej liczby osób nie mających zdania w tej sprawie jak i do tych, którzy obawiają się zmian.

Podstawowe argumenty przemawiające za zmianą granic to:

1. historyczna więź terenów Podgórze położonych obecnie w granicach sołectwa Wielka Wieś z miastem;
2. dopasowanie granic miasta do realnie istniejącego obszaru zainwestowania typu miejskiego (obejmującego zabudowę mieszkaniową, obiekty produkcyjno-usługowe i sieć infrastruktury) i obszarów o wysokiej gęstości zaludnienia;
3. bliskość geograficzna i silne powiązania społeczne oraz gospodarcze z miastem obszarów położonych w sąsiedztwie jego południowej i południowo-zachodniej granicy;
4. stworzenie lepszych szans dla racjonalnego rozwoju przestrzennego miasta w kierunku południowym.

Aby zachować przymiot racjonalności zarządzania przestrzenią lokalną w gminie szadkowskiej, skala zmiany granic miasta powinna być możliwie najmniejsza i taka propozycja zawarta jest w tym opracowaniu.